

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

YILMAZ, Z. SEVİNDİ, C. (2020). Çayırılı İlçe Merkezi'nde (Erzincan) Tarımsal Faaliyetlerin Ekonomik Açından Önemi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24 (Aralık Özel Sayı), 385-398.

Çayırılı İlçe Merkezi'nde (Erzincan) Tarımsal Faaliyetlerin Ekonomik Açından Önemi^(*)

Zeynep YILMAZ^(**)

Cemal SEVİNDİ^(***)

Öz: Çayırılı ilçe merkezi, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Yukarı Fırat Bölümü'nün Erzincan Yöresi'nde yer almaktadır. İlçe geneli 1062 km² yüzölçümüne sahiptir. Ekonomik hayat tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Araştırma sahasında tahıl tarımı önem taşımaktadır. Bu önem tarım arazilerinin büyük bir bölümünün bu gruba ayrılmış olmasından da kolayca anlaşılır. Tahıl tarımının önem kazanmasındaki en önemli özellik sahanın iklim şartları olduğu söylenebilir. Şeker pancarı ve fasulyesiyle meşhur olan ilçede, sulu tarım imkânı da mevcuttur. Ancak yine de istenilen düzeyde bir gelişme sağlanamamaktadır. Hayvan sayısının çok olmasına rağmen hayvancılığa bağlı sanayi ve ticaret faaliyetleri çok gelişmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Çayırılı, Tahıl Tarımı, Şeker Pancarı, Fasulye, Hayvancılık.

Economic Importance of Agricultural Activities in Çayırılı District Center (Erzincan)

Abstract: Çayırılı district center is located in the Erzincan Region of the Upper Euphrates in the Eastern Anatolia Region. The district has an area of 1062 km² in general. Economic life is based on agriculture and animal husbandry. Grain agriculture is important in the research area. This importance can easily be understood from the fact that a large part of the agricultural land is divided into this group. It can be said that the most important feature of grain agriculture gaining importance is the climatic conditions of the field. The district is famous for its sugar beet and beans, and irrigated agriculture is also available. However, a desired level of development cannot be achieved. Despite the large number of animals, industrial and commercial activities related to animal husbandry are not very developed.

Keywords: Çayırılı, Grain Agriculture, Sugar beet, Beans, Farming.

Makale Geliş Tarihi: 15.02.2020

Makale Kabul Tarihi: 26.12.2020

I.Giriş

Çayırılı ilçe merkezinin ekonomisi doğal ve beşeri şartlara bağlı olarak şekillenmiştir. Sahadaki doğal ve beşeri çevre şartlarına bağlı olarak gelişmiş en yaygın ekonomik faaliyet ise tarım ve hayvancılıktır. Çayırılı ilçe merkezinde ekstansif tarım metotları uygulanmaktadır. TÜİK 2018 verilerine göre ilçe genelinde 12.066 büyükbaş ve 29.025

^{*} Bu çalışma sorumlu yazarın hazırladığı "Çayırılı İlçe Merkezi'nin Coğrafi Etüdü" adlı yüksek lisans tez eserinden hazırlanmıştır.

^{**} Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi Mimarlık Ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü (eposta: zeynepyilmaz@atauni.edu.tr) ORCID ID. orcid.org/0000-0002-3426-9089

^{***} Dr.Öğr.Üyesi Atatürk Üniversitesi edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü (e-posta: csevindi@atauni.edu.tr) ORCID ID. orcid.org/0000-0002-4252-887X

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmıştır iThenticate[®] intihal incelemesinden geçirilmiştir.

küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Bu verilere göre Erzincan'ın büyükbaş hayvan varlığı sıralamasında Erzincan Merkez ilçesi 42.044 büyükbaş hayvan varlığı ile birinci sırada, 28.851 büyükbaş hayvan varlığıyla Tercan ikinci sırada ve 12.066 büyükbaş hayvan varlığı ile Çayırılı üçüncü sırada yer almaktadır. Küçükbaş hayvan sayısı sıralamasında ise ilk üç sırada Erzincan Merkez ilçesi (10.7983 baş), Tercan ilçesi (101.353 baş) ve Kemah (57.754 baş) ilçesi bulunmaktadır. Çayırılı ise 29.025 küçükbaş hayvan varlığıyla yedinci sıraya kadar gerilemektedir.

Araştırma sahasında yetiştirilen en önemli tarım ürünlerini tahıllar, baklagiller ve şeker pancarı oluşturmaktadır. Tahılların ekim ve üretimi, bölgedeki yerleşme tarihi ile özdeşleşecek kadar gerilere gitmesine rağmen, pancar tarımı 1956 yılında Erzincan Şeker Fabrikası'nın açılmasıyla birlikte başlamıştır (Yazıcı, 1991: 199). Diğer önemli ekonomik kaynak çeşidi olan hayvancılıkta sahada yapılmaktadır. Tarım kadar ön planda olmasa da hemen hemen her ailenin kendi ihtiyacını karşılayacak kadar hayvanı bulunmaktadır. Kültür balıkçılığı ve arıcılık ise diğer ekonomik kaynakları meydana getirmektedir.

İlçe Tarım Müdürlüğü verilerine göre 2018 yılı itibarıyla ilçe merkezinde ÇKS'ye (Çiftçi Kayıt Sistemi) kayıtlı 133 çiftçi bulunmaktadır. Aynı yıl çiftçilere 17.915.770 TL mazot ve gübre desteği verilmiş, 4.296.860 TL de yem bitkileri için destek sağlanmıştır. Ayrıca ilçe merkezinin arazi varlığı mevcut olmaması sebebiyle Çayırılı ilçesinin genel arazi varlığı şu şekildedir. Toplam 81.765 hektar olan arazinin, 51.743 hektarı yaklaşık % 63'ü çayır ve mera alanı olarak kullanılmaktadır. Kuru tarım alanı 22.100 hektar olup % 27'lik bir oran tutmaktadır. Ormanlık alan ise yaklaşık % 3'lük (2.422 hektar) bir orana sahiptir, % 7'lik (5.500 hektar) alan ise tarıma elverişli olduğu halde kullanılmayan araziler oluşturmaktadır (Tablo 1. Şekil 1).

Tablo 1. Çayırılı İlçesi Arazi Varlığının Yararlanma Bakımından Bölünüşü (2018).

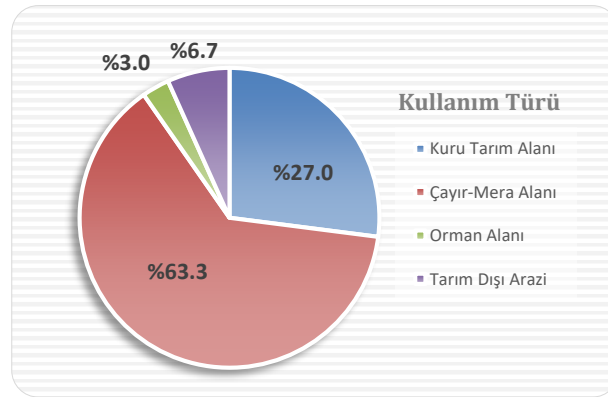
Kullanılan Arazi	Alan (ha)	Oran (%)
Kuru Tarım Alanı	22.100	27,03
Çayır-Mera Alanı	51.743	63,28
Orman Alanı	2.422	2,96
Tarıma Elverişli Olup Kullanılmayan Alan	5.500	6,73
Toplam	81.765	100.00

Kaynak: Çayırılı İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtlarından hazırlanmıştır.

Çayırılı İlçesi'nde kuru tarımın yanında sulu tarım da yapılmaktadır. Genel olarak ilçenin 11.100 hektarlık alanında sulamalı tarım mevcuttur. Yaklaşık 5.050 hektarlık alan ise nadasa bırakılmaktadır. Araştırma sahasında meyve ve sebze tarımı ailelerin kendi ihtiyacı ve keyfiyeti ölçüsünde bostan denilen bahçelerde yetiştirilmektedir. İlçeye ticari anlamda 2014 yılında vişne ağacı dikimine başlanmıştır. Henüz üretim ve verim alınmamış olsa da bu ve buna benzer ekonomiye katkı sağlayacak işlerin devamı açısından önemlidir. Ceviz ağacı dikimi de yapılmış olup üretim henüz bulunmamaktadır. Nadasa bırakılan alanları mahalle bazında ele alındığında, Atatürk

Mahallesi'nde nadasa bırakılan alan olmamakla birlikte, Barbaros Mahallesi'nde 22.63 ha alan, Fatih Mahallesi'nde 28.45 ha alan nadasa ayrılmıştır.

Tarımda kullanılan alet ve makinelere bakıldığında ise. 180 tane traktör ve bunların römorkları. 80 adet gübre dağıtma makinesi. 60 adet pancar sökme makinesi. 40 adet ekim makinesi (mibzer), diğer basit veya ağır makinelerle birlikte sahada toplamda 983 makine mevcuttur.

Şekil 1. Çayırılı İlçesi Arazi Varlığının Yararlanma Bakımından Bölünüşü (2018).

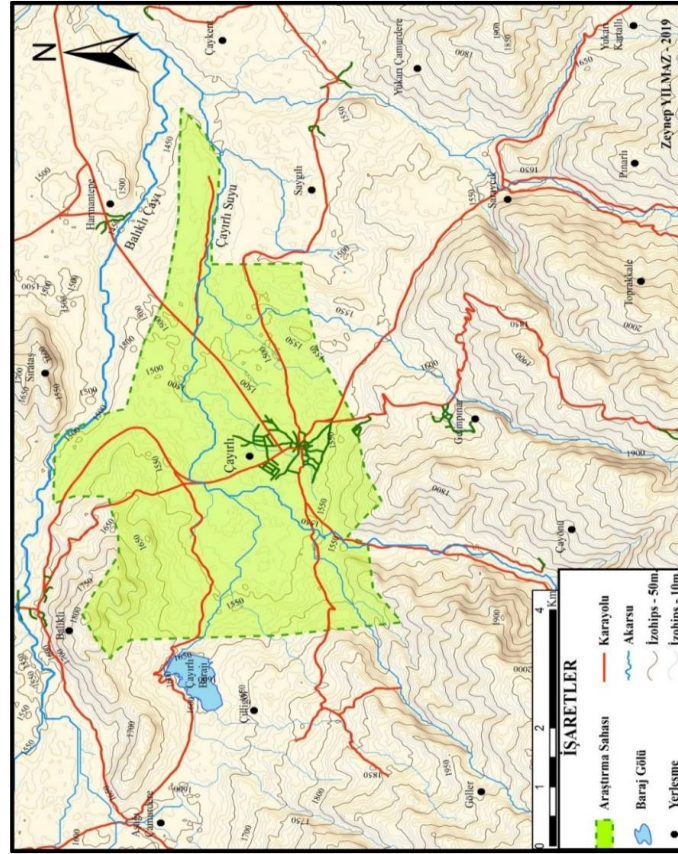
Çayırılı ilçe merkezinde çiftçilerin hemen hepsinin az veya çok arazisi bulunmaktadır. Zaten yerleşim yerlerinin hemen yanı başındaki boş araziler, hayvanların otlatılması için kullanılmaktadır. Aynı şekilde evlerinin bahçelerinde meyve ve sebze yetiştiren aileler de mevcuttur. Bölgede çok ciddi boyutlarda göç yaşandığı için göç eden aileler arazilerini kiraya vermektedirler. Genel itibariyle de araziler miras yoluyla büyük ölçüde parçalanmış durumdadır.

II. Araştırma Sahasının Yeri ve Başlıca Özellikleri

Çayırılı İlçe Merkezi, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nün Erzincan Yöresi'nde yer almaktadır. Erzincan İli sınırları içerisinde kalan inceleme sahası, 39° 47' kuzey enlemleri ile 40° 10' doğu boylamları arasında bulunmaktadır. İlçenin toplam yüzölçümü 1.062 km²'dir. Çayırılı İlçesini doğuda Tercan ilçesi, güneyde Tercan ve Üzümlü ilçeleri, batıda Erzincan Merkez ve Kelkit (Gümüşhane), kuzeyden ise Otlukbeli ve Demirözü (Bayburt) ilçeleri çevreler (Harita1).

Araştırma sahasının içerisinde bulunduğu Çayırılı Ovası, Karasu ırmağının batısında yer alan bir depresyon alanıdır. Depresyon batı ve güneybatıdan Esence Dağları, kuzeyden Otlukbeli Dağları ile çevrelenmiş durumdadır. Ovanın topoğrafik eğimi kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda azalır. Kaynağını Esence Dağları'ndan alan Çayırılı (Mans) ve Balıklı çayları batı-doğu yönünde akarak Karasu Irmağı'na karışmaktadır. Bu akarsular taşıdıkları alüvyonlarla Çayırılı Depresyonu'nu doldurarak, ovanın gelişimine zemin hazırlamışlardır. Ovanın yakın çevresinde ise daha ziyade marn, kil, konglomera

Çayırılı, Erzincan Ovası'nı takip eden Kuzey Anadolu Fay (KAF) zonunun doğusunda yer alır. Çayırılı yöresinin temelini Paleozoyik yaşlı metamorfik kayalar oluşturmaktadır. Bu temel üzerine tektonik olarak Jura-Alt Kretase yaşlı karbonatlar ile Kretase yaşlı ofiyolitik melanj gelir ve Üst Kretase yaşlı kırıntılı çökeller gelmektedir. Bu birimleri uyumsuz olarak Tersiyer yaşlı kırıntılı ve karbonatlı çökeller örtmektedir. İnceleme sahasının deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık 1500 m'yi aşmaktadır (Harita 2). Yükseltinin fazla olmasıyla ilişkili olarak Çayırılı İstasyonu'nda yıllık ortalama sıcaklık 8 °C'dir. Sahada yılın ortalama 80 günlük bölümünde sıcaklık 0 °C'nin altındadır. Araştırma sahasında ortalama yıllık toplam 326,8 mm yağış düşmekte olup, yağışların %36,6'sı ilkbahar mevsiminde kaydedilmektedir. Sahada De Martonne (1942), Erinç (1965) ve Thornthwaite (1948) iklim sınıflandırmalarına göre karasala yakın yarı-nemli iklim koşulları etkindir.

Harita 2. Araştırma Sahası ve Yakın Çevresinin Topografya Haritası.

ADNKS 2019 yılı verilerine göre Çayırılı İlçe Merkezi'nde 4.888 kişi yaşamaktadır. Mahalle olarak nüfusa baktığımızda en kalabalık 2.340 nüfusla Atatürk Mahallesi ilk sırada yer almaktadır. Barbaros Mahallesi 1.589 nüfusla ikinci sıradadır. Fatih Mahallesi 959 kişiyle en seyrek nüfusa sahip mahalledir. Çayırılı'nın anayoldan uzak olması, ulaşım maliyetinin fazla ve erişilmesinin güç görülmesi yerleşmenin izole olmasına sebep olmuştur. Ayrıca ilçenin tarım kasabası olarak kalmasının en önemli nedenleri arasındadır.

Araştırma sahasında yaşayan halkın en önemli ekonomik faaliyeti tarımdır. Özellikle şeker pancarı ve fasulyesi ile de ün yapmıştır. Tarımda sulama imkânının bulunması tarım ve hayvancılık açısından hayati önem taşımaktadır. Yerleşme de bakkal ve marketlerin bol olması hazır yiyeceğe olan talebin de fazla olduğunun kanıtıdır. Ticarethaneler, hemen her şeyin bulunduğu işletmeler şeklindedir. İlçe Tarım Müdürlüğü'nden aldığımız verilere göre, Çayırılı ilçe merkezinde 1.850 büyükbaş hayvan ile 630 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvan işletme sayısı 110, küçükbaş hayvan işletme sayısı 5 adettir.

III. Materyal ve Metod

Araştırmanın ilk aşamasında çalışma sahasıyla alakalı makaleler, tezler, kitaplar ve raporlar incelenmiştir. Ayrıca çalışmada kullanılacak dokümanter veriler gereken kurum ve kuruluşlardan temin edilerek değerlendirilmiştir. Sahanın coğrafi özelliklerinin belirlenmesi amacıyla TÜİK, MTA, Meteoroloji, İlçe Tarım Gıda ve Hayvancılık Müdürlüğü, Çayırılı Belediyesi gibi çeşitli kamu kurum ve kuruluşlardan elde edilen uzun yıllık veriler tablolar halinde düzenlenmiş, amaca uygun haritaların çizimi gerçekleştirilmiştir. İki yıl süren ve yaz aylarını kapsayan saha çalışmalarından elde edilen bulgular, dokümanter veriler ve kurumsal verilerle birleştirilerek analiz aşamasına geçilmiştir. Makale için gereken haritaları yapmak amacıyla Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nün 1:100.000 ölçekli Türkiye Jeoloji Haritaları serisinin Erzincan-İ 44 paftası altlık olarak kullanılmıştır. Haritaların yapımında ArcGis 10.3 ve Google Earth Pro yazılımlarından, grafiklerin hazırlanmasında MS-Excel 2016 ve Corel DRAW X8 programlarından yararlanılmıştır.

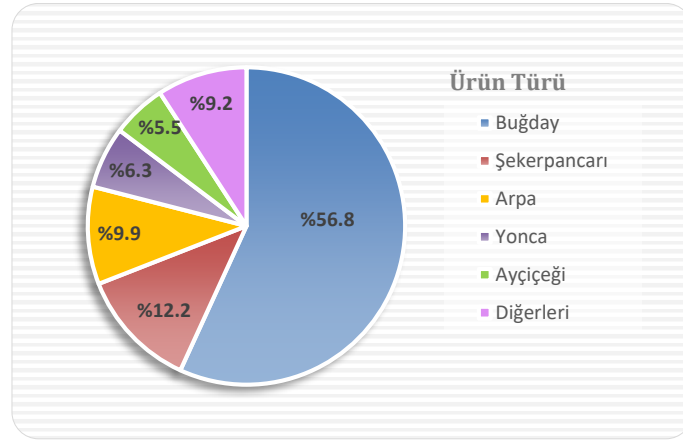
IV. Tarım

Araştırma sahasında toplam 8420.2 dekar alan, ekip-biçme faaliyetleri ile değerlendirilmektedir. Toplam ekli arazilerin %56,4'ü buğday, %12,1'i şekerpancarı, %9,9'u arpa, %6,2'si yonca ve %5,5'i ayçiçeği üretimine ayrılmış durumdadır. Bu beş ürünün toplam ekili alanlar içerisindeki payı %90,1'i meydana getirmekte olup, geri kalan %9,9'luk arazi fasulye, fiğ, mısır, nohut, korunga, yulaf ve patates üretimine ayrılmıştır. Üretim deseninin şekillenmesinde nüfusun beslenmesi ilk planda yer alırken, gelir getiren hayvancılık ve sanayi bitkisi üretimlerinin ikinci planda kaldığını ortaya koymaktadır (Tablo 2, Şekil 2).

Tablo 2. Çayırılı İlçe Merkezi'nde Ekili Alanların Ürün Türüne Göre Dağılımı (2018).

Ekilen Ürün	Ekilen Alan (dekar)	Oran (%)
Buğday	4747.12	56.38
Şekerpancarı	1020.77	12.12
Arpa	829.69	9.85
Yonca	525.12	6.24
Ayçiçeği	462.89	5.50
Fasulye	414.9	4.93
Fiğ	98.86	1.17
Mısır	91.98	1.09
Nohut	69.57	0.83
Korunga	69.40	0.82
Çayrotu	63.62	0.76
Yulaf	24.93	0.30
Patates	1.34	0.02
Toplam	8420.19	100.00

Kaynak: Çayırılı İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtlarından hazırlanmıştır.

Şekil 2. Çayırılı İlçe Merkezi'nde Ekili Alanların Ürün Türüne Göre Dağılımı (2018).

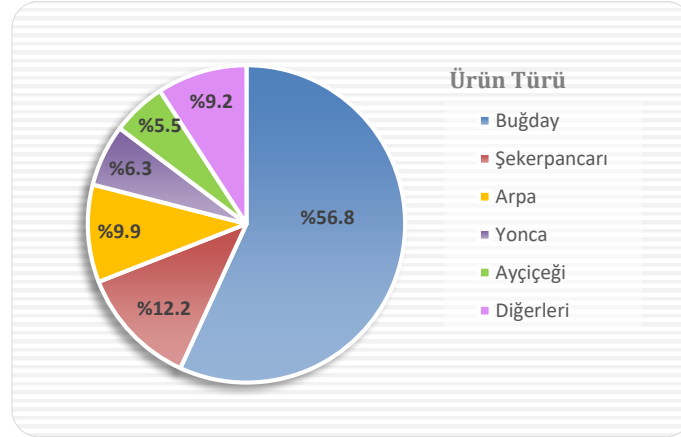
Ürün ekim alanlarının büyüklüğü ile üretim arasında belirgin bir bağlantının izlenmesi doğal bir durumdur. Bununla birlikte Tablo 3'te görüleceği üzere ekili arazilerin %12,1'ni oluşturan şekerpancarının, toplam bitkisel üretimin %59,2'sini oluşturduğu dikkati çekmektedir. Diğer taraftan ekili alanların %56,4'ünü oluşturan buğdayın bitkisel üretimdeki payı %17,2 ile sınırlı kalmaktadır. Kuşkusuz bu durum birim alana verim ile ilgili bir konudur. Ancak nüfusun düşük verimli olsa da beslenme açısından son derece önemli olan buğday üretiminde kopmadığı açıkça görülmektedir.

Benzeri durum hayvancılık faaliyetleri açısından önemli yonca içinde geçerlidir (Tablo 3, Şekil 3).

Tablo 3. Çayırılı İlçe Merkezi'nde Bitkisel Üretimin Ürün Türlerine Göre Dağılımı ve Verim Değerleri (2018).

Ekilen Ürün	Üretim (ton)	Üretim Oranı (%)	Verim (kg/dekar)
Şekerpancarı	5000	59.16	4800
Buğday	1450	17.16	640
Yonca	1100	13.02	2100
Mısır	360	4.26	4000
Fiğ	150	1.77	1550
Arpa	102	1.21	615
Ayçiçeği	102	1.21	220
Korunga	100	1.18	1500
Fasulye	40	0.47	100
Çayırotu	37	0.44	-
Yulaf	5	0.06	420
Nohut	3.5	0.04	130
Patates	2.2	0.03	2000
Toplam	8451.7	100.00	-

Kaynak: Çayırılı İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtlarından hazırlanmıştır.

Şekil 3. Çayırılı İlçe Merkezi'nde Bitkisel Üretimin Ürün Türlerine Göre Dağılımı (2018).

Araştırma sahasındaki bitkisel üretimde, birim alana verim değerleri incelendiğinde en yüksek verime sahip ürünleri 4.8 ton/dekar ile şekerpancarının ilk sırada yer aldığı,

bu ürünü 4 ton ile mısır, 2.1 ton ile yonca, 2 ton ile patatesin takip ettiği görülmektedir (Tablo 3, Fotoğraf 1). Sahada en fazla ekimi yapılan buğdayın dekara verimi 0.64 ton, arpanın ise 0.62 ton kadardır. Yapılan mülakatlarda sahada uzun yıllardır tarımı yapılan buğday, arpa, fasulye, nohut gibi üretimlerde; verim düşüklüğünün topraktan, tohumluk ve sulama imkânlarından kaynakladığı bilgisi elde edilmiştir.

Fotoğraf 1. Araştırma Sahası'ndaki Hasatı Yapılmış Şeker Pancarları.

Fasulyesi ile meşhur olan Çayırılı da üretim ve verim istenilen düzeyde değildir. Üretilen fasulye bölgeye ancak yetmekte olup, bölgenin dışına çıkmamaktadır. Aynı şeyleri nohut içinde söylemek mümkündür. Lezzetli olan fasulye ve nohut ekonomiye konu olmadan bölgede üretilip tüketilmektedir. Bölgenin iklim şartları, sulamasız fasulye tarımı yapmaya elverişli değildir. Bu sebeple yetiştirme dönemlerinde tarlalar 5-7 kez sulanır. Hasat ise genellikle Eylül ayında yapılır. Yine tamamen bölge içinde tüketilen ürünler patates, mısır, ayçiçeği, domates, hıyar ve benzeri ürünlere ayrılan ekim alanı yaklaşık 60 hektara yakındır. Domates, biber, patlıcan, hıyar gibi taze sebzeler ve diğer üretilen ürünler bazı üreticiler tarafından ilçe merkezinde salı günleri kurulan pazarda satılmaktadır. Ekim alanı ve üretimleri az olan bu ürünlerin, bölge dışında pazarlanması pek söz konusu değildir.

Çayırılı ilçe merkezinde karasal iklimin etkileri görülmektedir. Buna rağmen 2014 yılı itibarıyla vişne ağacı ve ceviz ağacı dikimlerine teşvik edilerek başlanmıştır. Yaklaşık 17 hektarlık bir alana dikilen vişne ve yaklaşık 1 hektarlık alana dikilen ceviz ağaçlarından henüz üretim yapılamamıştır. Bir de bazı ailelerin bahçelerinde bulunan kendi ihtiyaçlarını karşıladıkları meyve ağaçları (elma, armut, erik, kayısı, kiraz ağaçları) mevcuttur.

V. Hayvancılık

Hayvancılık faaliyeti, araştırma sahasında önemli geçim kaynakları arasındadır. Sahada toplam 1.850 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nin genelinde yaygın olduğu gibi araştırma sahasında da mera hayvancılığı yapılmaktadır. Çayırılı'da verimi yüksek çayırıklar daha çok Balıklı Çayı'nın yukarı çıkırında yani Başköy Depresyonu ve çevresinde görülmektedir. Bu kesimdeki çayırıkların sulanabilmesine imkân veren sanatsız yapılar mevcuttur. Kaynağını Esence ve Oflukbeli

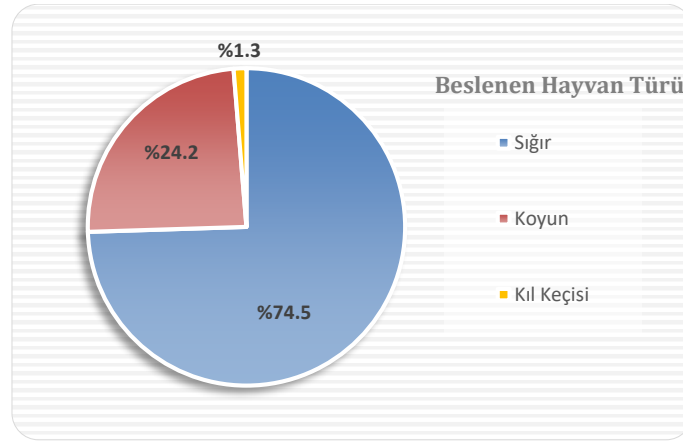
dağlarından alan, Başköy Depresyonu'nda toplanarak Balıklı Çayını oluşturan paralel uzanışlı çok sayıdaki akarsu bu kesimdeki çayırıkları sulamaktadırlar. Çayırılar sulanabildikleri zaman, yılda 2-3 kez ürün almak mümkün olabilir. Özetlemek gerekirse araştırma sahasında, hayvancılığın genel karakterini çayır-mera hayvancılığı oluşturmaktadır (Yazıcı, 1991: 222).

Araştırma sahasında 2018 yılı itibarıyla toplam 2.480 baş hayvan beslenmektedir. Bu sayının 1.850 adedi (%75.5) büyükbaş, 630 adedi (%25.5) küçükbaş türlerden müteşekkildir. Küçükbaş hayvanların 600'ü koyun 30'u ise kıl keçisinden oluşmaktadır (Tablo 4, Şekil 4).

Tablo 4. Çayırılı İlçe Merkezi'nde Tarımsal Amaçlı Beslenen Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanların Türlerine Göre Dağılımı (2018).

Beslenen Hayvan Türü	Hayvan Sayısı	Oranı (%)
Sığır	1.850	74.5
Koyun	600	24.2
Kıl keçisi	30	1.3
Toplam	2.480	100.0

Kaynak: Çayırılı İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtlarından hazırlanmıştır.

Şekil 4. Çayırılı İlçe Merkezi'nde Tarımsal Amaçlı Beslenen Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanların Türlerine Göre Dağılımı (2018).

Büyükbaş hayvanların türlerine bakıldığında ortalama %80'i simental melez, %20'si de montafondur. Ortalama 150-200 kg olan sığırlardan günlük 7-8 kg süt alınabilmektedir. Halkın genellikle kendi ihtiyaçlarını gidermek için hayvancılık yapmasına bağlı olarak bölgede mandıra bulunmamaktadır. Büyükbaş hayvan varlığı içinde sığır yetiştiriciliği ve süt sığırcılığı büyük önem taşımaktadır. Ancak süt ve süt ürünlerinin üretimi ticarete yönelik olmaktan çok, ailelerin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Büyükbaş hayvan işletme sayısı 110 olan ilçede hayvan

yetiştiriciliği henüz modern besi ve ahır hayvancılığı şekline ulaşmamıştır. Çünkü bölgede hayvansal ürünleri pazarlama imkânları oldukça kısıtlıdır.

İlçe genelindeki küçükbaş hayvan varlığının sadece % 2.1'lik kısmı merkezde yer alır. Araştırma sahasında daha çok Akkaraman (% 90) türü koyun beslenmesine rağmen, Morkaraman (% 10) türü de mevcuttur. Sahada en fazla koyun yetiştirilmektedir. Bu da mera hayvancılığı için uygun türün koyun olmasından kaynaklanmaktadır. Hiç şüphesiz bu durum koyun yetiştiriciliğinin çayır-otlak alanlarıyla olan ilişkisinin bir sonucudur (Fotoğraf 2,3). Çayırılı Kasabası'ndaki at ve eşek gibi yük-çeki grubunda yer alan hayvanlar da beslenmektedir. Sayısal olarak 15-20 civarındaki yük-çeki hayvanlarının sınırlı olması, sahada düşük eğimli arazilerin geniş yer kaplamasıyla ilgilidir.

Fotoğraf 2. Çayırılı'daki büyükbaş hayvan varlığı, çoğunlukla melez türler ve kısmen kültür ırklarından oluşmaktadır.

Fotoğraf 3. Sahada küçükbaş hayvanlar ailelerin ihtiyaçları oranında beslenmektedir.

Çayırılı İlçe Merkezi'nde tavuk, kaz, hindi gibi çeşitli kümes hayvanları beslenmektedir. İlçe Tarım Müdürlüğü'nden temin edilen verilere göre, başta kaz ve hindi olmak üzere toplam 3.000-3.500 civarında kanatlı mevcuttur. Genellikle sulak ve nemli ortamları seven kanatlı hayvan türü olan kaz, daha ziyade ova kesimindeki yerleşmelerde yaygındır.

Araştırma sahasına her yıl özellikle Ordu, Giresun ve Trabzon illerinden mevsimlik olarak gezginci arıcılar gelmektedir. Genellikle Mayıs ayı ortalarından itibaren gelip, belirli yerlerde konakladıktan sonra Ağustos ayı sonlarında geri dönmektedirler. İlçe Tarım Müdürlüğü verilerine göre 2018 yılı itibarıyla ilçe geneline izinli olarak 48 arıcı gelmiştir. Tabi ki bu sayı yıldan yıla değişebilmektedir. Buna bağlı olarak da arıcılıktan alınan verim de yıldan yıla değişmektedir. İlçe genelinde 37 yerli işletmede toplam 4953 kovan mevcuttur. Gezginci arıcı kovan sayısı ise sahaya 14.196 kovan getirmektedir. İlçe merkezine baktığımızda 2 adet işletmenin faal olarak kullanılan 210 kovan mevcuttur ve yıllık ortalama 4,2 ton bal üretimi gerçekleştirilmektedir.

Çayırılı tatlı su balıkçılığı açısından uygun koşullara sahiptir. İlçe merkezinin 3 km batısında bulunan Çayırılı Sulama Göleti'nde 5 adet su ürünleri üretim tesisi mevcuttur.

Bir diğer üretim tesisi ise Demirözü mevkiinde bulunmaktadır. Alabalık üretimi için kurulan bu tesislerden yıllık ortalama 81 ton üretim gerçekleştirilmektedir (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Çayırılı Sulama Göleti'ndeki Alabalık Üretim Havuzları.

VI. Sonuç ve Öneriler

Anadolu yarımadasının doğudaki en eski ulaşım yolu, Sivas üzerinden Erzincan ve Erzurum'a oradan Kafkasya ve İran'a doğru uzanan Karasu-Aras doğal yoludur. Tarihin her döneminde sivil ve askeri amaçlara kullanılmış olan bu doğal yol sistemi, aynı doğrultuda dizilmiş tektonik kökenli depresyonları izlemesi nedeniyle doğu-batı yönlüdür. Çayırılı Depresyonu bu dizinin kuzeydoğu bölümünde yer alır. Dolayısıyla ana yol güzergâhı üzerindeki yerleşmelerden farklı olarak şehirleşme etkisinden büyük ölçüde korunmuştur. Çalışma sahası olarak seçilen bu alanda, tarımsal faaliyetlerin gelişimi, önemi, ekonomiye katkıları ve temel sorunlarını belirlemek nispeten daha kolaydır. Elde edilen bulgulara göre, beklendiği üzere araştırma sahasında hâkim ekonomik faaliyet ekip-biçme faaliyetleri ve hayvancılıktır. Bununla beraber yüzyıllardır sürdürülen bu faaliyetler hemen hiç bir dönemde beklenen geliri sağlayamamıştır. Bilakis tarım toprakları miras yoluyla bölünmüş, üretim artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayamadığı için göçleri artırmıştır. Kısacası üretim geliri-nüfus dengesi göç verilerek kurulabilmektedir. Bu dengenin sağlanması üretim artışının yanı sıra göçlerin şehirler üzerindeki baskısını da azaltacaktır.

İlgili kurumların görüşlerini destekleyen saha gözlemlerimize göre, çalışma alanında tarımın temel sorunlarından biri çiftçilerin geleneksel üretim yöntem ve tekniklerinden vazgeçmemeleridir. Örneğin üç yıl aynı ürünü ekenlere devlet desteği verilmemesi ve nöbetleşe ekim teşvik edilmesine rağmen buna pek uyulmadığı dikkati çekmektedir. Örneğin çiftçilerin getirisi yüksek olduğu için sadece şekerpancarı tarımına yönelmeleri ya da yağlık ayçiçeğine destek verilirken çerezlik ayçiçeği üretiminin halen azalmaması kurumlar ile çiftçiler arasında güçlü iletişimin sağlanamadığının bir göstergesidir. Çiftçilere göre, önerilen ürün ve üretim yöntemleri doğru olsa da tarım sınırlı sermaye yürütülmekte ve çoğu yönlendirme riskli olarak algılanmaktadır.

Araştırma sahasının bir diğer önemli sorunu üretim pazarlamasıyla ilgilidir. Nitekim ilçe genelinde henüz iyi bir pazarlama organizasyonu kurulamamıştır. Bu nedenle lezzetiyle yöre has tarım ürünlerinin pazarlanması yol kenarlarında ya da semt pazarlarına çiftçiler tarafından götürülerek sürdürülmektedir. Bu konuda kooperatifleşme desteklenerek pazarlama politikaları belirlenmelidir. Tarımdan elde edilen gelirin artması, sermaye birikimi ve tarıma yönelik yatırımları da artıracaktır.

Yakın yıllarda Çayırılı'da kuru fasulye verimi 15.000 dekar alanda yaklaşık 3.000 ton üretim ile temsil edilirken, günümüzde ekiliş alanı 414 dekara üretim ise 40 tona kadar düşmüştür. Bu durum son yıllarda pancar birim fiyatının artması, pancarın kolay pazarlanması ve alınacak paranın garantili olması gibi nedenlerle ilgilidir. Kuru fasulye üretiminin azalması ilçedeki Kuru Fasulye Eleme Boylama Paketleme Tesisinin de kapatılması yol açmıştır. Oysa yörede üretimin çeşitlendirilmesi son derece önemlidir.

Araştırma sahasında hayvancılık faaliyetleri de henüz yeteri kadar gelişme gösterememiştir. Çünkü modern hayvancılık diye adlandırılan besi hayvancılığı yapılmamaktadır. Dolayısıyla bölgede büyük ve küçükbaş hayvanların beslenmesinde çayır ve otlaklar esas rolü oynamaktadır. Fakat hayvan sayısı karşısında çayır ve mera alanları yetersiz kalmaktadır. Erken otlatma ile de bu alanlar verimsizleşmektedir. Bu sebeple bir taraftan hayvan sayısını, besleme arazilerinin genişlik ve verim kapasitesini aşmayacak miktara indirirken, diğer yandan da mera alanlarını ıslah ederek bu alanların verimi yükseltilmelidir. Özellikle süt ürünlerinin yeteri kadar değerlendirilmesi için ilçeye bir mandıranın kurulması son derece önemlidir. Çayırılı İlçe Merkezi'nde sadece iki veteriner hekim hizmet vermektedir. Hayvanların rutin bakımları, hastalıklarla mücadeleler gibi çeşitli sorunlarda mücadele için daha fazla sayıda veterinerin alanda görevlendirilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

- Atalay. İ. (2001). *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*. İzmir.
- Doğanay. H. (2013). Çavuş. A.. *Türkiye Ekonomik Coğrafyası* (6. Baskı). Pegem Akademi Yayınları. Ankara.
- Hayli. S. (1995). *Erzincan Ovası'nın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.
- Koday. S. (2005). Doğu Anadolu Bölgesi'nde Hayvancılık. Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 949. Erzurum.
- Mater. B. (1998). *Toprak Coğrafyası*. Çantay Kitabevi. İstanbul.
- Özgür. E. (1993). " İl ve İlçe Merkezlerimizin Faal Nüfusunun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı Hakkında Sınıflandırılması". *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*. Sayı 5. s. 53-73. Ankara.
- Saygılı. M. G. (2000). "Erzincan İli Arazi Varlığı "TC Başkanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları. s. 12-18. Ankara.

Tarhan, N. (2007). *1/100.000 Ölçekli Açın-sama Nitelikli Türkiye Jeoloji Haritalar Serisi Erzincan-144 Paftası*. No: 67. MTA. Ankara.

Tümertekin, E. (2011). Özgüç, N.. *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma*. Çantay Kitabevi. İstanbul.

Yazıcı, H. (1991). *Tercan Ovası ve Çevresinin Coğrafi Etüdü*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.